

Büro Yönetimi Bölümü Öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeyleri ve Kontrol Odağı İnançları Üzerine Bir Araştırma: Erzincan Üniversitesi MYO Uygulaması (*)

Orhan ÇINAR (**)

Fatih KARCIOĞLU (***)

Öz: Bu çalışmada Büro Yönetimi Bölümünde okuyan öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri, kontrol odağı inançları ve bunlar arasındaki ilişki incelenmektedir. Araştırma 2011 yılında Erzincan Üniversitesi Büro Yönetimi Bölümünde okuyan 110 öğrenci ile yapılmıştır. Veri toplamak amacıyla Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Rotter'ın Kontrol Odağı Ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri düşük ve iç kontrol odağı inançları kısmen yüksek çıkmıştır. Ayrıca umutsuzluk düzeyi ile kontrol odağı inancı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Umutsuzluk düzeyi arttıkça dış kontrol odağı inancı, umutsuzluk düzeyi düştükçe iç kontrol odağı inancı artmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Umutsuzluk Düzeyi, Kontrol Odağı İnançları, Büro Yönetimi, Erzincan Üniversitesi

A Study on the Level of Hopelessness and Locus of Control: The Sample of Office Management Students of Vocational High School in Erzincan University

Abstract: In this study the level of hopelessness, the locus of control and the relationship between them are investigated. The sample of the study was 110 students attending to the Department of Office Management in Erzincan University in 2011. To gather data Beck's Hopelessness Scale and Rotter's Locus of Control Scale were used.

According to the findings, the level of hopelessness of students is low and the internal locus of control of them is slightly high. Another remarkable result is that there is a positive relationship between the level of hopelessness and the locus of control. The higher the level of hopelessness, the higher the external locus of control or the lower the level of hopelessness, the higher the internal locus of control is achieved.

Keywords: The Level of Hopelessness, Locus of Control, Office Management, Erzincan University.

*) Bu makale, 11.Ulusal İşletmecilik Kongresinde (10-12 Mayıs 2012/Konya) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

**) Yrd. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi İİBF. (e-posta: orhanar@gmail.com)

***) Prof. Dr. Atatürk Üniversitesi İİBF. (e-posta: fkarcio@atauni.edu.tr)

Giriş

Literatürde *umut*, bireyin gelecekte amaçları gerçekleştirme ve başarıya ulaşmayla ilgili olumlu beklentileri; *umutsuzluk* ise olumsuz beklentileri olarak tanımlanmaktadır. *Kontrol odağı inancı*, bireyin kendisi ile ilgili olarak ortaya çıkan sonuçları kendine veya kendinin dışındaki başka faktörlere bağlamasıyla ilgili bir kavram olarak ele alınmaktadır. *İç kontrol odağı inancında* olan bireyler, yaptıkları işin beceriye dayalı yönlerini vurgulayarak başarılarını kendi davranışlarına bağlarken; *dış kontrol odağı inancında* olan bireyler, şanslı veya koşulları ortaya çıkan sonucun özellikle de başarısızlıklarının sebebi olarak algılamaktadırlar.

Yapılan literatür taraması sonucunda, umutsuzluk düzeyi arttıkça dış kontrol odağı inancının da artacağına ilişkin öngörüler tespit edilmiştir. Bir başka deyişle dış kontrol odağı inancında olan bireylerin, geleceğe dair daha olumsuz beklentilere sahip olacakları, ümitsiz ve reaktif bir tutum sergileyecekleri ileri sürülmüştür. Bu bağlamda, gerek öğrencilik sürecinde gerekse de gelecekteki iş yaşamlarında başarılı sonuçlar elde etmenin yolunun bireyin kendi çaba ve gayretleri olduğu öğrencilere anlatılmalı ve bunu içselleştirmeleri sağlanmalıdır. Öğrencilerin iç kontrol odağı inancına sahip olmaları için gerekli tedbirleri alıp çözüm yolları geliştirmenin önemli bir kazanım olacağı açıktır. Bundan dolayı, üniversite öğrencilerinin kendilerine güvenmelerini sağlayacak, onların gelecekle ilgili olarak hem umut düzeylerini artıracak hem de başarı veya başarısızlık sebeplerini başka faktörlerde değil kendilerinde aramalarını temin edecek bilimsel desteği sağlamak bu araştırmanın amaçlarından birisidir.

Araştırma, 2011 yılında Erzincan Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Büro Yönetimi Bölümünde okuyan 110 öğrenci ile yapılmıştır. Araştırmanın yapıldığı tarihte bölümde okuyan öğrenci sayısı 190'dır. Veri toplamak için Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Rotter'ın Kontrol Odağı Ölçeği kullanılmıştır. İstatistiksel analizlerde frekans ve yüzde dağılımları, Pearson korelasyon katsayısı, t testi ve tek yönlü varyans (anova) analizi kullanılmıştır.

Araştırmada, öğrencilerin kontrol odağı inançları ile umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca demografik özelliklerin her iki faktör açısından bir farklılık kaynağı olup olmadığı test edilmiştir. Elde edilen bulgular, araştırma yapılan örneklem ile sınırlıdır.

I. Kuramsal Çerçeve

A.Umut ve Umutsuzluk

Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğünde *umut*, bir şeyin olmasını istemekten/beklemekten doğan güven duygusu olarak tanımlanmaktadır. Konuyla ilgili kaynaklarda *umut*, bir amacın gerçekleşmesiyle ilgili olumlu beklenti olarak ifade edilmekte (Üngüren, 2007: 61), kişiye iyi olma duygusu vererek yaşamını zenginleştiren ve motive eden bir güç olarak değerlendirilmektedir (Ağır, 2007: 82). Umut, insanların hayata ilişkin beklentilerinin en aza indiği noktada bile gösterebildikleri, çok yönlü ve değerli bir tepki

(Aldridge, 1995: 106), arzulanan bir sonuca ilişkin kişinin kendisini ve çabalarını yetersiz görmesine rağmen olumlu sonuç beklentisini sürdürmesine yardımcı olan duygu (Lazarus, 1999: 653) ve bir amacı gerçekleştirmede sıfırdan fazla olan beklentiler (Rideout ve Montemuro, 1986) olarak tanımlanmaktadır.

Umut kavramı duygusal içerikli olarak incelenmekle birlikte bilişsel boyutunun da bulunduğunu ortaya koyan yaklaşımlar vardır. Bu yaklaşımlarda umut iki boyutlu olarak ele alınmaktadır. Birinci boyut “amaca ulaşmayı isteme ve amaca ulaşmak için kendisinde güç hissetme”, ikinci boyut ise “amaca ulaşabilmek için yollar bulabilme becerisi” olarak tanımlanmaktadır. Şayet birey, önceki yaşantısına dayalı olarak amaca ulaşmak için uygun yollar bulmuş ise yeni amaçlar edindiğinde de kendinde olan güveni ve isteği artmaktadır. Böylece birey sorunlarını çözdükçe yeni sorunları çözmeye dönük kendini güçlü hissetmekte ve umutlu olmaktadır (Synder vd., 1997: 107).

Umutsuzluk ise hayata bakıştaki olumsuz tutumlar, kötümser yaklaşım ve başarısızlık özelliği taşıyan (Tümkaya, 2005: 446), hoşa giden bir durumun gerçekleşmeyeceği ya da hoşa gitmeyen bir durumun gerçekleşeceği ve sonucu değiştirecek bir şeylerin olmadığına dair (Uğur, 2007: 27) sıfırdan az olan olumsuz bir beklentiye ifade eder.

Umutsuzluk, kişinin kendi içinde bulunduğu fiziksel, zihinsel veya toplumsal durumun düzelmeyeceğine ilişkin genel ruh halidir. Umutsuz kişi, yaşamını ilgilendiren önemli konularda kötü şeylerin olacağı veya en azından iyi şeyler olmayacağına ve bu durumu hiçbir şeyin değiştiremeyeceğine inanır. Diğer taraftan bu gelişmelerin kendi kontrolü dışındaki nedenlere bağlı olduğunu ve bir olumsuzluğun başka olumsuzluklara yol açacağını varsayıp kendisi hakkında olumsuz yargılara varır (Tanç, 1999). Kişide umutsuzlukla birlikte değersizlik, çaresizlik, mutsuzluk, kararsızlık, eyleme geçememe, işlerini sürdürmemeye ve suçluluk duyguları da ortaya çıkar (Dilbaz ve Seber, 1993: 135).

Bu açıklamalardan yola çıkarak umut ve umutsuzluk kavramlarının karşıt beklentileri simgelediğini söylemek mümkündür. Umut; bir çıkış yolu olduğu ve amaca ulaşmak için yapılacak şeylerin başarıyla sonuçlanacağı öngörüsü içerirken, umutsuzlukta bir başarısızlık yargısı vardır.

Lackaye vd (2006: 111) öz-yeterlilik algısı düşük, olumsuz ruh haline sahip ve düşük umut düzeyi olan öğrencilerin, başarılı olabileceklerine dair beklentilerinin az olması nedeniyle akademik çalışmalarda daha az çaba gösterdiklerini ifade etmektedirler. Ülkemizde yapılan bazı araştırmalarda (Ceylan vd., 2003; Harmanlı ve Küçükkaragöz, 2005; Kocacık, 2003) gençlerimizin geleceklerinden umutsuz oldukları belirtilmektedir. Özyurt ve Doğan (2002) üniversite öğrencilerini korkutan konuların işsiz kalmak, istediği mesleğe girememek, sağlığını kaybetmek, iş hayatında başarısız olmak, dinlenememek, harçlıksız kalmak olduğunu saptamışlardır. İş, bireye zamanını yapılandırması ve amaç kazandırmasıyla kişiyi aktif kılar. Kişi bir işte çalışarak gelir elde ettiği gibi, kendisine olan güven ve saygısı da artar. Çalışmak kişinin psikolojik sağlığını olumlu yönde etkilemektedir. Buna karşıt olarak kişinin çalışma yeteneğinin ve isteğinin olmasına rağmen işsiz kalması büyük bir umutsuzluğa, çaresizliğe, yalnızlık duygusuna ve depresyon eğilimlerine yol

açar. Başka bir ifadeyle işsiz kalan ya da işsiz kalmaktan korkan kişi yaşamını sürdürmede, ileriye bakışında umutsuzluk görürse yaşam doyumunu da bundan olumsuz etkilenir (Üngüren, 2007: 71).

Amerikan Psikoloji Birliği, umutsuzluğun nedenlerini ve belirtilerini aşağıdaki gibi sıralamaktadır (Akt, Üngüren, 2007: 62).

Umutsuzluğun Nedenleri:

- Bireyin etkinliklerinin uzun süre kısıtlanması sonucunda ortaya çıkan yalnızlık,
- Beden sağlığının kötüleşmesi,
- Uzun süreli stres,
- Kendini bırakmak,
- Soyut değerlere ve/ veya Allah'a olan inancı kaybetmek.

Umutsuzluğun Belirtileri:

- Kötümser içerikli konuşmalar, dilde olumsuz ifadeler,
- Edilgenlik, konuşmada azalma,
- Duyguların ifadesinin azalması,
- İnisiyatif kullanma eksikliği,
- Dış uyaranlara karşı tepkilerin azalması,
- Kendisiyle konuşan kişiye ilgisizlik,
- Umursamaz ve aldırma tavırlar,
- İştahta azalma,
- Uyku saatlerinde artma ya da azalma,
- Kişisel bakıma özen göstermeme,
- Sosyal ortamlardan kaçma.

B. Kontrol Odağı

Kontrol odağı, bireylerin başarı ve başarısızlıklarını affettikleri nedenler ile ilgilidir (Erbaş, 2009: 59; Sarı, 2011: 71). Bu konuda birçok çalışma yapılmış olmakla birlikte bunların büyük kısmının Rotter'ın (1966) sosyal öğrenme kuramına dayandığı görülmektedir. Rotter'a göre bireyler, sosyal öğrenme yaşantıları sonucunda kendi davranışlarının etkileri hakkında çeşitli beklentiler geliştirirler. Kendi davranışlarının gerçekleşecek sonuç üzerinde önemli bir etkiye sahip olacağı beklentisini taşıyan kişiler iç kontrol inancına; şans ve diğer dış etkenlerin olaylar üzerinde etkili olacağını düşünenler ise dış kontrol inancına sahiptirler.

Yapılan araştırmalar dış kontrol odağına sahip kişilerin çevre üzerine etkilerinin olmadığını düşünmeleri sonucu bunların daha pasif, kendilerine ve başkalarına daha az güvenen kişiler olduklarını ortaya koymaktadır. Özgüven eksikliği, beraberine kendini yetersiz hissetme, anksiyete, daha yüksek seviyede stres ve depresyon, edilgenlik, kuşkuçuluk ve dogmatikliği ortaya çıkarmakta ve bu kişiler daha az güç ve esneklik göstermektedirler. Dış kontrol odağına sahip kişilerin bunlardan başka şu özellikleri tespit

edilmiştir: Kendini olumsuz görme, düşük özsaygı düzeyi, kişilerarası ilişkilerde yetersiz olma, sosyal yeteneklerin zayıf olması, saldırganlık, çaresizlik duyguları içinde yalnızlık, değişime karşı direnç, sorumluluğu başkalarına yükleme, riskten kaçınma, fırsatlara odaklanmama, uyumsuzluk ve psikolojik rahatsızlıklar (Çetin, 2008: 84; Demirkıran, 2006: 39; Erbaş, 2009: 63; Basım ve Şeşen, 2008: 49-64).

İç kontrol odağına sahip olan kişiler kendileriyle ilgili olaylarda sorumluluğu üstlenip asıl belirleyici faktörlerin kendilerinin kontrollerinde olduğunu düşündüklerinden, kendilerini başarılı, etkili, atılgan, girişimci, kendine güvenen ve bağımsız kişiler olarak görmektedirler (Çetin, 2008: 84). İç kontrol odağına sahip olan kişilerin bunlardan başka şu özelliklerinin olduğu ifade edilmektedir: Başarıya önem verme, yarışma ortamlarında daha üstün olma, toplumsal olaylarda aktiflik, kendini sağlıklı hissetme, yüksek başa çıkma becerileri, fırsatları değerlendirme, yenilikçi olma, risk alabilme, kendini geliştirmeye istekli olma, daha fazla soru sorma, daha çok bilgiyi hatırlayabilme ve düşük stres düzeyi (Erbaş, 2009: 62; Demirkıran, 2006: 41; Çetin, 2008: 85, Basım ve Şeşen, 2008: 49-64).

İş yaşamında kontrol odağı, çalışanların örgütsel davranışının açıklanması noktasında önemli bir değişken olarak değerlendirilebilir. Demirkıran (2006: 42) yaptığı çalışmada iş yaşamında kontrol odağı ile ilgili olarak yapılan çalışmalara yer vermektedir. Bu çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre iş yaşamında iç kontrol odağı ve dış kontrol odağına sahip çalışanların özellikleri Tablo-1'deki gibi özetlenebilir.

Tablo-1. İş Yaşamında Kontrol Odağı

İç kontrol odağına sahip çalışanlar	Dış kontrol odağına sahip çalışanlar
Girişimci performans	İtaatkâr performans
Karmaşık işlerde öğrenmeye yatkın	Basit işlere yatkın
İnisiyatif ve bağımsız karar gerektiren işlere uygun	İtaat gerektiren işlere uygun
Üst düzeyde teknik bilgi, beceri ve uzmanlık gerektiren işlere, yöneticilik ve denetleyicilik işlerine uygun	Fazla beceri gerektirmeyen üretim işlerine, rutin işlere uygun
Astlarına katılımcı liderlik tarzı uygular	Astlarına zorlayıcı liderlik tarzı uygular
İş yaşamında daha az stres ve zorlanma	İş yaşamında daha yüksek stres ve zorlanma
Stresle başa çıkmada etkili girişimlerde bulunma	Stresle başa çıkmada zayıf
İş doyumunu, işe bağlılık, motivasyon ve performans daha yüksek	İş doyumunu ve motivasyonu daha düşük, işten ayrılma niyeti daha yüksek
Fiziksel ve zihinsel olarak daha sağlıklı	Fiziksel ve zihinsel sağlık durumu daha kötü, daha fazla hastalık belirtisi var
İş arkadaşlarından memnuniyet düzeyi yüksek	İş arkadaşlarından memnuniyet düzeyi düşük
Elektronik ortamda çalışması izlendiğinde daha fazla stres yaşar.	Elektronik ortamda çalışması izlendiğinde beğenildiği duygusu ortaya çıkar ve daha az stres yaşar.

H2: Üniversite öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeyleri ile Kontrol Odağı İnaçları arasında pozitif yönlü ilişki mevcuttur.

H3: Demografik özellikler, öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri ve kontrol odağı inaçlarını farklılaştırır.

C. Araştırmada Kullanılan Ölçekler

Beck Umutsuzluk Ölçeği: Ölçeğin özgün adı, Helplessness Scale (HS)' dir. Bireyin geleceğe yönelik olumsuz beklentilerini ölçmeye yönelik kendini değerlendirdiği bir ölçektir. Toplam 20 maddeden oluşan ölçeği cevaplandırılan kişinin kendi durumuna uygun ifadeleri "evet", uygun olmayanları ise 'hayır' olarak işaretlenmesi istenir. 11 maddede "evet" seçeneği, 9 maddede ise "hayır" seçeneği 1 puan alır. 1, 3, 5, 6, 8, 10, 13, 15 ve 19. sorularda "hayır"; 2, 4, 7, 9, 11, 12, 14, 16, 17, 18 ve 20. sorulara ise "evet" yanıtı için birer puan verilir. Puan aralığı 0-20'dir. Alınan puanlar yüksek olduğunda bireydeki umutsuzluğun yüksek olduğu söylenmektedir. Ölçek, Seber (1991) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Seber vd. (1993) ölçeğin iç tutarlılığına ilişkin Cronbach alfa katsayısını 0,86 olarak bulmuşlardır. Bu katsayı, ölçeği geliştiren Beck vd. (1974) tarafından 0,93 olarak bulunmuştur. Durak (1994), Türkçe ölçek ile ilgili olarak yaptığı çalışmada Cronbach alfa katsayısını 0,85 olarak elde etmiştir. Erzincan örneklemini için bu değer 0,90 olarak elde edilmiştir.

Rotter'in Kontrol Odağı Ölçeği: Rotter (1966) tarafından geliştirilen ölçek 29 maddeden oluşmakta ve bireylerin genelleşmiş kontrol beklentilerinin, içsellik-dışsallık boyutu üzerindeki konumunu belirlemeyi amaçlamaktadır. Her bir maddede "a" ve "b" olmak üzere iki seçenek yer alır ve cevaplayıcının bunlardan kendisine uygun olanı işaretlemesi istenir. Bazı sorularda "a" bazı sorularda ise "b" seçeneği 1 puan alır. 6 madde ölçeğin amacını gizlemek için dolgu olarak yerleştirilmiştir. Bunlar: 1, 8, 14, 19, 24 ve 27. maddelerdir. "a" seçeneği 1 puan alan maddeler; 2, 6, 7, 9, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 25 ve 29; "b" seçeneği 1 puan alan maddeler; 3, 4, 5, 10, 11, 12, 13, 15, 22, 26 ve 28'dir. Ölçekten alınan toplam puan 0 ile 23 puan arasında değişmekte ve yükselen puan dış kontrol odağı inancının arttığına işaret etmektedir. Ölçeği, Dağ (1991) Türkçe'ye uyarlamış ve yaptığı uygulamada ölçeğin iç tutarlılığına ilişkin Cronbach alfa katsayısını 0,71 olarak bulmuştur. Erzincan örneklemini için bu değer 0,70 olarak elde edilmiştir.

D. Bulgular

Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel bilgileri Tablo-2'de verilmektedir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kişisel Bilgileri

	Frekans	Yüzde (%)	
Cinsiyet	Kız	58	53
	Erkek	52	47
Sınıf	1.sınıf	64	58
	2.sınıf	46	42
Öğrenim Şekli	1.öğretim	64	58
	2.öğretim	46	42
Yaş	20'den küçük	11	10
	20-25 arası	90	82
	25'ten büyük	9	8
Toplam	110	100	

Umutsuzluk Düzeyi ve Kontrol Odağı İnancı Puanlarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin umutsuzluk düzeyi ve kontrol odağı inancı puanları Tablo-3'te gösterilmektedir. Tabloya göre öğrencilerin umutsuzluk düzeyi ortalaması 5,23 ve kontrol odağı inancı ortalaması 10,82 olarak bulunmuştur.

Tablo 3. Umutsuzluk Düzeyi ve Kontrol Odağı İnancı Puanları

N=110	Ortalama	Standart Sapma
Umutsuzluk Düzeyi Puanı	5,23	5,064
Kontrol Odağı İnancı Puanı	10,82	4,082

Umutsuzluk ölçeğinin puan aralığı 0-20'dir. Bu ölçekten alınan puanların yüksek olması umutsuzluk düzeyinin arttığı anlamına gelmektedir. 10'dan daha yüksek puanlar, yüksek umutsuzluk olarak yorumlanır. Araştırmaya katılan öğrencilerin umutsuzluk düzeyi puanlarının ortalaması 5,23'tür. Bu değer 10'dan oldukça küçük olduğundan araştırmaya katılan öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin düşük olduğunu söylemek mümkündür.

Kontrol Odağı İnancı Ölçeğinin puan aralığı 0-23'tür ve alınan puanların yüksek olması dış kontrol odağı inancına sahip olduğuna işaret etmektedir. 0 ile 23 aralığının orta noktasını gösteren puan 11,50 olduğundan bu değerden yüksek puanlar dış kontrol odağı inancına; düşük puanlar ise iç kontrol odağı inancına sahip olduğu şeklinde yorumlanır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kontrol odağı inancı puanlarının ortalaması 10,82 olarak bulunmuştur. Bu değer az da olsa 11,50'den küçük olduğundan (10,82<11,50), öğrencilerin iç kontrol odağı inancına sahip oldukları söylenebilir. Ancak, 10,82 bulgusu, kontrol odağı açısından öğrencilerin istedik düzeyde içsel kontrol odağına sahip olmadıklarının göstergesi olarak da bize ipucu verebilir.

Bu bulgular, araştırmanın 1.hipotezini (H1: Üniversite öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeyleri düşük olup İç Kontrol odağı inancına sahiptirler) destekler niteliktedir.

Umutsuzluk Düzeyi ve Kontrol Odağı İnancı Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin umutsuzluk düzeyi puanları ile kontrol odağı inancı puanları arasında anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığını tespit etmek üzere Pearson korelasyon katsayısına bakılmıştır. Yapılan analizle ilgili bilgiler Tablo-4'te verilmektedir.

Tablo 4. Umutsuzluk Düzeyi ve Kontrol Odağı İnancı Puanları Arasındaki İlişki

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)		Umutsuzluk Düzeyi	Kontrol Odağı İnancı
Umutsuzluk Düzeyi	Pearson Correlation	1	,479**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	110	110
Kontrol Odağı İnancı	Pearson Correlation	,479**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	110	110

Tabloya göre umutsuzluk düzeyi ile kontrol odağı inancı arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır (Sig.=0,000<0,01; r=0,479). Bir başka deyişle umutsuzluk düzeyi puanları arttıkça dış kontrol odağı inancı artmakta, umutsuzluk düzeyi puanları düştükçe iç kontrol odağı inancı artmaktadır. Benzer bir sonuç Uğur (2007: 44)'un yaptığı çalışmada da elde edilmiştir. Söz konusu çalışmada umutsuzluk düzeyi ile kontrol odağı inancı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur (r=0,47).

Bu bulgular, araştırmanın 2.hipotezini (H2: Üniversite öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeyleri ile Kontrol Odağı İnançları arasında pozitif yönlü ilişki mevcuttur) destekler niteliktedir.

Karşılaştırmalar

Umutsuzluk düzeyi ve kontrol odağı inancı puanları araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel bilgilerine göre karşılaştırılmış, iki grup olması durumunda t testi, daha fazla grup olması durumunda ise tek yönlü varyans (anova) analizi yapılmıştır. Karşılaştırmalarda sadece manidar farklılıklar tartışılmıştır (p<0,05).

Cinsiyete Göre Karşılaştırma

Katılımcıların cinsiyetlerine göre umutsuzluk düzeyi ve kontrol odağı inancı puanları karşılaştırılmış ve yapılan t testi sonucunda kızlar ve erkeklerin kontrol odağı inancı puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir ($p=0,020<0,05$). Tablo-5'te yapılan t testi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Tablo 5. Cinsiyete Göre Kontrol Odağı İnancı Puanlarının Karşılaştırılması (t Testi)

	N	Ortalama	t	p
Kız	58	11,67	2,366	0,020
Erkek	52	9,87		

Tabloya göre kızların kontrol odağı inancı puanlarının ortalaması ($X=11,67$), erkeklerin kontrol odağı inancı puanlarının ortalamasından ($X=9,87$) daha yüksektir. Bu sonuç kızların erkeklere göre daha fazla dış kontrol odağı inancına sahip olduklarını göstermektedir. Benzer sonuç başka araştırmalarda da elde edilmiştir. Kulaksızoğlu ve Arıca (2000)'ın üniversite öğrencileri üzerine yaptıkları araştırmada kızların kontrol odağı inancı puanları erkeklere göre daha yüksek olarak elde edilmiş ve bu durumda kızların daha dışa bağımlı oldukları ifade edilmiştir. Tümkiye (2000) öğretmenler üzerine yaptığı araştırmada kadın öğretmenlerin kontrol odağı inancı puanlarını daha yüksek bulmuştur. Yine Uğur (2007: 46) yaptığı çalışmada kadınların ($X=12,07$) erkeklere ($X=9,92$) göre daha dışsal eğilimli oldukları sonucuna varmıştır.

Yaşa Göre Karşılaştırma

Katılımcıların yaşlarına göre umutsuzluk düzeyi ve kontrol odağı inancı puanları karşılaştırılmış ve yapılan tek yönlü varyans (anova) analizi sonucunda öğrencilerin yaş gruplarına göre kontrol odağı inancı puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir ($p=0,008<0,05$). Farklı olan grupları tespit etmek için de LSD testi yapılmıştır. Yapılan analizle ilgili bilgiler Tablo-6'da verilmiştir.

Tablo 6. Yaşa Göre Kontrol Odağı İnancı Puanlarının Karşılaştırılması
(Varyans Analizi-Anova-LSD)

	N	Ortalama	Farklı gruplar (LSD'ye göre)	F	p
20'den küçük	11	12,91	25'ten büyük X	5,103	0,008
20 ile 25 arası	90	10,91			
25'ten büyük	9	7,33	25'ten küçük, 20 ile 25 arası		

Tabloya göre 25 yaşından büyük olan öğrencilerin kontrol odağı puanları daha düşük çıkmıştır. Bu sonuç, yaşlı öğrencilerin diğerlerine göre daha fazla iç kontrol odağı inancına sahip olduklarını göstermektedir.

Bu bulgular, araştırmanın 3.hipotezini (H3: Demografik özellikler, öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri ve kontrol odağı inançlarını farklılaştırır) cinsiyet ve yaş değişkenleri açısından destekler niteliktedir.

Sonuç

Erzincan Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Büro Yönetimi Bölümünde okuyan öğrenciler ile yapılan bu çalışmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

- Araştırmaya katılan öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri düşük çıkmıştır. Bu sonuç öğrencilerin geleceğe dair olumlu beklentilerinin mevcudiyetini gösterir.
- Araştırmaya katılan öğrencilerin kontrol odağı inancı puanları sınır değere yakın olmakla birlikte düşük çıkmıştır. Bu sonuç, öğrencilerin nispeten iç kontrol odağı inancı taşıdıklarını gösterir.
- Umutsuzluk düzeyi ile kontrol odağı inancı arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. İç kontrol odağı inancına sahip olan öğrencilerin geleceğe dair olumlu beklenti içinde oldukları, dış kontrol odağı inancına sahip öğrencilerin ise geleceğe dair olumsuz beklenti içinde oldukları tespit edilmiştir.
- Kız öğrencilerin kontrol odağı inancı puanları erkeklere göre daha yüksek çıkmıştır. Bu sonuç kızların daha fazla dış kontrol odağı inancına sahip oldukları ve dışa bağımlı bir eğilim sergilediklerine ilişkin ipuçları verir.
- Yaşlı öğrencilerin kontrol odağı inancı puanları diğerlerine göre daha düşük çıkmıştır. Bu sonuç yaşlı öğrencilerin daha fazla iç kontrol odağı inancına sahip oldukları ve olayların gidişatında kendilerinin etkili oldukları inancını taşıdıkları anlamını taşır.

Umutsuzluk düzeyi yüksek ve dış kontrol odağı inancına sahip bireyler geleceğe ümitle değil, karamsarlık ve yeisle baktıkları gibi çevrelerinden oldukça fazla etkilenmekte, reaktif tutum ve davranışlar sergileyerek yaşam kalitelerinin belirlenmesinde kendilerinden ziyade başkalarının inisiyatifine boyun eğmektedirler.

Oysa ümitsizlik düzeyi düşük ve iç kontrol odağı inancına sahip bireyler geleceğe daha ümitle ve iyimser baktıkları gibi çevrelerini etkileyen, proaktif tutum ve davranışlarıyla yaşam kalitelerinin belirlenmesinde bizzat rol alırlar.

Yönetici ve eğitimcilerin, elemanlarını ve öğrencilerini içsel kontrol odağı inançlarının gelişimi açısından bilinçlendirmeleri faydalı olacaktır.

Benzer çalışmalar farklı yüksekokul, fakülte ve bölümlerde ve daha büyük örneklemeler üzerinde yapılırsa daha genellenebilir sonuçlara ulaşmak mümkün olacaktır.

Ayrıca ümitsizlik düzeyi, kontrol odağı inancı, proaktif davranış, beklenti kuramı ve dışa dönük kişilik kavramları ve bunlar arası ilişkiler benzer çalışmalarla ortaya konabilir.

Ülkemizin sosyo-kültürel ve iktisadi gelişimi açısından girişimci insanların sayılarının artırılmasında ve geliştirilmesinde bu tür bilimsel araştırmaların yapılması önemli bir rol oynayacaktır.

Kaynakça

- Ağır, M. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Bilişsel Çarpıtma Düzeyleri ile Problem Çözme Becerileri ve Umutsuzluk Düzeyleri Arasındaki İlişki. (Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aldridge, D. (1995). "Spirituality, Hope and Music Therapy in Palliative Care". *The Arts in Psychotherapy*, 22 (2): 103-109.
- Basım, H. N. ve Şeşen H. (2008). "Çalışanların Kontrol Odaklarının Örgüt İçi Girişimcilik Tutumları ile İlişkisi: Kamu Sektöründe Bir Araştırma". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63 (3): 49-64.
- Beck, A. T., Weissman, A., Lester, D., and Trexler, L. (1974). "The Measurement of Pessimism: The Hopelessness Scale". *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42: 861-865.
- Ceylan, A. vd. (2003). "Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Anksiyete-Depresyon Düzeyleri ve Zararlı Alışkanlıklar: Mardin Çalışması". *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 4, 144-150.
- Çetin, F. (2008). Kişilerarası İlişkilerde Kendilik Algısı, Kontrol Odağı ve Kişilik Yapısının Çatışma Çözme Yaklaşımları Üzerine Etkileri: Uygulamalı Bir Araştırma, (Y. Lisans Tezi). Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü.
- Dağ, İ. (1991). "Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ)'nin Üniversite Öğrencileri İçin Güvenirliği ve Geçerliliği". *Psikoloji Dergisi*, 7 (26), 10-16.
- Demirkıran, S. (2006). Özel Sektördeki Yöneticilerin ve Çalışanların Bağlanma Stilleri, Kontrol Odağı, İş Doyumu ve Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Araştırılması. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dilbaz, N. ve Seber, G. (1993). "Umutsuzluk Kavramı: Depresyon ve İntiharda Önemi". *Kriz Dergisi*, 1(3), 134-138.
- Durak, A. (1994). "Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(3), 1-11.
- Erbaş, N. (2009). Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Denetim (Kontrol) Odağı İnancının Risk Alma Davranışına Etkisi. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Harmanlı, Z. ve Küçükkaragöz, H. (2005). "Üniversite Sınavına Hazırlanan Gençlerin Yaşam Doyumuna İlişkin Değişkenler". VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitapçığı, Ankara: Nobel Basım-evi.

- Kocacık, F. (2003). “Üniversite Gençliğinde Kimlik Bunalımı: Farklılaşma ve Özdeşleşme (Bütünleşme)”. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Tartışmaları Dergisi*, 1, 1-10.
- Kulaksızoğlu, A. ve Arıca, O. T. (2000). “Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık, Benlik Saygısı ve Denetim Odağı İlişkisi”. *Trakya Üniversitesi Dergisi Sosyal Bilimler C Serisi*, 1 (1), 87-94.
- Lackaye, T. vd. (2006). “Comparisons Of Self-Efficacy, Mood, Effort, and Hope Between Students with Learning Disabilities and Their Non-LD-Matched Pers”. *Learning Disabilities Research & Practice*, 21 (2): 111–121.
- Lazarus, R. S. (1999). “Hope: An Emotion and a Vital Coping Resource Against Despair”. *Social Research*, 66 (2): 653-678.
- Özyurt, S. ve Doğan, S. (2002). *Gençlik Problemleri Açısından Üniversite Gençliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. Adapazarı: Değişim Yayınları.
- Rideout, E. ve Montemuro, M. (1986). “UMTZe, Morale and Adaptation in Patient with Chronic Heart Failure”. *Journal of Advisory Nursing*, 11, 429-438.
- Rotter, J. (1966). “Generalized Expectancies for Internal vs External Control Reinforcement”. *Psychological Monographs*, 80:1-28
- Sarı, S. V. (2011). *Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleğe Karar Verme Öz-Yeterliliklerini Yordamada Umut, Kontrol Odağı ve Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Özelliklerinin Rolü. (Y. Lisans Tezi)*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Seber, G. (1991). *Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği Üzerine Bir Çalışma. (Doktora Tezi)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Seber, G., Dilbaz, N., Kaptanoğlu, C., ve Tekin, D. (1993). “Umutsuzluk Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenirliği”. *Kriz Dergisi*, 1 (3), 139-142.
- Snyder, C. R., Cheavens, J. and Sympson, S. C. (1997). “Hope: An Individual Motive for Social Commerce”. *Group Dynamics: Theory, Research and Practise*, 1 (2), 107-118.
- Tanç, S. (1999). *Benlik Değeri, Umutsuzluk ve Kariyer Beklentileri. (Y. Lisans Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tümkaya, S. (2000). “İlkokul Öğretmenlerindeki Denetim Odağı ve Tükenmişlikle İlişkisi”. *Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 61-68.
- Tümkaya, S. (2005). “Ailesi Yanında ve Yetiştirilme Yurdunda Kalan Ergenlerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması”. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (4): 445-457.

- Uğur, D. (2007). Dünyayı Adil Algılama ve Geleceğe Dair Umut/Umutsuzluk: Depresyon Tanısı Alan ve Almayan Kişilerde Adil Dünya İnancı. (Y. Lisans Tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Üngüren, E. (2007). Lise ve Üniversitelerde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Umutsuzluk ve Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi: Antalya'da Bir Uygulama. (Y. Lisans Tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.